

Makale

Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü 4. Uluslararası Türkiyat Araştırmaları Sempozyumu

DİLLERİ VE KÜLTÜRLERİ YOK OLMA TEHLİKESİNE MARUZ TÜRK TOPLULUKLARI 'SON SESLER DUYULMADAN'

Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, 4. Uluslararası Türkiyat Araştırmaları Sempozyumu'nun hazırlık çalışmalarına başlamıştır. Sempozyumun konusu, Düzenleme Kurulu ve Bilim Kurulu tarafından " *Dilleri ve Kùltùrleri Yok Olma Tehlikesine Maruz Türk toplulukları* ", sempozyum özdeyişini ise '*Son Sesler Duyulmadan*' olarak belirlenmiştir.

Yok olma tehlikesi ile karşı karşıya bulunan diller, kuşaklar arasında yeterince veya hiç aktarılmayan, dolayısıyla konuşur sayısı giderek azalan ve öngörülebilir süreçte konuşuru kalmayacak derecede risk altında bulunan dillerdir. Dillerin yok olma sürecinde kùltürler de ciddi derecede zarar görmekte, önce bulanıklaşmakta, yani kùltürel değerler tam anlaşılmadan yaşatılmaya çalışılmakta, birkaç kuşak sonra da tamamen baskın kùltürün bir parçası hâline gelmektedir.

UNESCO, yeryüzünde konuşulmakta olan 6700 dilin yarısının bu yüzyılın sonundan önce yok olma tehlikesi ile karşı karşıya bulunduğu, bu gidişin önüne ancak hükümetlerin ve konuşur topluluklarının âcil önlemler almalarıyla kısmen geçilebileceği görüşündedir. UNESCO, Tehlikedeki Diller Programı¹ ile bu hayati soruna dikkat çekmeyi, uzmanlar ve otoriteler aracılığıyla çözüm üretmeyi hedeflemektedir. Programda tehlikedeki diller 'güvenli'den 'ölü'ye değin altı tehlike derecesine ayrılmıştır:

Tehlikenin derecesi		Kuşaklararası dil aktarımı
güvenli		Dil bütün kuşaklar tarafından konuşuluyor; kuşaklararası aktarım kesin
zayıf		Çocukların çoğu dili konuşuyor, ancak konuşmalar belirli alanlarla sınırlı
kesinlikle tehlikede		Dil, evde artık ana dili olarak öğrenilmiyor
ciddi tehlike altında		Dil, büyük ebeveynler ve yaşlı kuşaklar tarafından konuşuluyor; ebeveynler
kritik tehlike altında		En genç konuşurlar, büyük ebeveynler ve daha yaşlılardır ve onlar da konuşmıyor
ölü		Konuşur kalmamış

Bu programda *hayatiyet/tehlike ilişkisi* dokuz etkene bağlanmaktadır:

- Kuşaklararası dil aktarımı
- Konuşurların kesin sayısı
- Toplam nüfus içindeki konuşurların oranı
- Dil kullanımı alanlarındaki değişimler
- Yeni alanlara ve medyaya tepki
- Dil, eğitim ve okuma-yazma için malzeme sağlanması
- Resmî ve kurumsal dil tutumları, resmî statü ve kullanımın dâhil olduğu politikalar
- Topluluk üyelerinin kendi dillerine yönelik tutumları
- Dokümantasyonun miktarı ve kalitesi

Bu etkenler arasında en önemlisi, kuşaklararası dil aktarımıdır².

Yukarıda UNESCO tarafından belirlenmiş evrensel nitelikteki bu ölçütler, Türk dillerine de uygulanmış ve çok sayıda Türk dilinin farklı derecelerde yok olma tehlikesine maruz olduğu belirlenmiştir. Tabii, bunların hepsi için mahallinde yapılmış ve tehlikenin derecesini kesin olarak ortaya koyan veriler elimizde bulunmamakla birlikte, en azından şu ana kadar yapılmış çalışmalardan hareketle, tehlikenin hiç de azımsanmayacak sayıda Türk topluluğu için var olduğunu kabul etmek durumundayız.

22 Ağustos 2011 gününbaşılayıp 26 Mayıs 2012 günü sona erecek *4. Uluslararası Türkiyat Araştırmaları Sempozyumu* nun konu seçim sürecinde, '*Kaybolan Sesler*'

hareket noktası olarak alınmış, bir taraftan şu ana kadar yapılmış çalışmaların değerlendirilmesi hedeflenirken, diğer taraftan da konu uzmanlarını bir araya getirerek gerçekte hangi Türk dillerinin ve kültürlerinin böyle bir tehlikeyle karşı karşıya oldukları veya olmadıkları, eğer tehlike varsa bu tehlikenin derecesinin ne olduğu, tehlikenin önlenebilir düzeyde bulunduğu dil ve kültürler için neler yapılabileceği, herhangi bir şey yapılamayacaklar için ise en azından bu dillerin kayıt altına alınması gibi konuların tartışılmasına ortam hazırlanması hedeflenmiştir.

Oruç Yıldırım tarafından yazıldı.
Pazar, 04 Eylül 2011 18:54 -

Sempozyum süreci, üç aşamalı olarak planlanmıştır: İlk aşamada uzman bir grup bilim insanının sempozyum konusu kapsamında seçilmiş olan Türk topluluklarının sosyo-kùltürel yapılarının ana hatları ile ele alınacağı ve ayrıntılı bir 'kaynakça'nın da yer alacağı " *Dilleri ve Kùltùrleri Yok Olma Tehlikesine Maruz Türk Toplulukları El Kitabı* " hazırlanacak; ikinci aşamada, konuşuru kalmış ve ulaşılabilen Türk topluluklarının temsilcileri 2012 yılı Mayıs ayı başından itibaren ÷lkemize davet edilerek dil, edebiyat, folklor vb. malzemeleri, zamanın elverdiği ölçüde, kayıt altına alınacak; 23-26 Mayıs 2012 tarihlerinde gerçekleştirilecek olan üçüncü aşama ise dört gün sürecek ve bilim adamlarının bildirimlerini tartışacağı bilimsel toplantılar düzenlenecektir.

Bu bilimsel toplantılarda *Dilleri ve Kùltùrleri Yok Olma Tehlikesine Maruz Türk Topluluklarının* espiti ve kayıt altına alınması, dil ve kùltür malzemelerinin belgelendirilmesi, dil ve kùltürlerin yeniden canlandırılması vd. ana konular olarak belirlenmiştir. Toplantıya Türklük biliminin her alanından her araştırmacı bağımsız ya da müşterek çalışmalarıyla katılabilirler.

Tarih öncesinden, zamanın sonsuzluklarından bugüne uzanıp gelen dillerin ve kùltürlerin, insanlık tarihi boyunca taşıdıkları ve yaşattıkları yüksek değerler, paha biçilmez bilgi ve birikimler ve kùltürel miras, çağdaş dünyanın dayattığı yaşam tarzı ve tek tipleşmeyle ebediyen yok olmaya dolu dizgin koşarken, bu sempozyumun en azından yok olma tehlikesine maruz Türk dillerinin ve kùltürlerinin ' *son sesleri duyulmadan*' yarının dünyasına birkaç satır, birkaç sesle aktarılmasına aracı olması dileğiyle sizleri Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü tarafından düzenlenen 4. Uluslararası Türkiyat Araştırmaları Sempozyumuna katkıda bulunmaya davet ediyoruz.

¹ UNESCO'nun Somut Olmayan Kùltürel Miras-Tehlikedeki Diller programı.

²<http://www.unesco.org/new/en/culture/themes/cultural-diversity/languages-and-multilingualism/ endangered-languages/>